

## Bazalt Seramikler

**Emel ŞÖLENAY**

*Yard.Doç.,*

*Anadolu Üniversitesi*

*Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü*

*Öğretim Üyesi*

Bazalt seramikler, sert, ince taneli, demir ve mangan içeren killerle şekillendirilmiş pişme sıcaklığı yüksek, siyah renkli stoneware ürünlerdir. Bazalt mineraline benzemesinden dolayı bu ismi almışlardır. Bazalt, volkanik kayalardandır. Lavların ani fakat yüzeyde soğuması sonucu oluşmuştur. Koyu renkli (koyu kahverengi ve siyaha yakın) ince tanelidir. Bazalt yoğun ve sert olduğundan basınca karşı direnci en yüksek taşlardandır.<sup>1</sup> Taşın siyah rengi ve ağırlığı içerdiği manyetit oranına bağlıdır.

Tunç Çağında, Antik Yunan ve Roma'da perdahlı, siyah astarlı seramik örnekler rastlamak mümkündür. Fakat bu örnekler daha düşük ısıda pişirilmiş çömlerdir. Bazalt seramikleri gibi sert ince taneli stoneware ürünler değildir.

Bazalt seramiklerin ilk çarpıcı örneklerine 18. yüzyılda İngiltere'de Josiah Wedgwood tarafından üretilen siyah bazalt seramiklerinde rastlanmaktadır. Deney ve buluş Wedgwood'un çalışma felsefesinin büyük bir bölümünü oluşturmaktaydı.

Josiah'ın amacı, çok çeşitlilik gösteren vazolarının doğal taşlardan örneğin agat, porfir ve daha sonraları siyah bazalt benzerlerini başarı ile üretmekti.<sup>2</sup> 1759'da Burslem / Staffordshire'da üretime başladı. Başlangıçta tuz sırlı çömlek üretimi yaparken, 1766'da siyah bazalt seramiklerinin üretimi ile çok muhteşem bir buluş yaptığı söylenebilir. Wedgwood, bazalt seramik



*Resim 1,  
Doğal Bazalt Minerali*

<sup>1</sup> S.Saltuk, 1989, s.3

<sup>2</sup> www.wedgwood-museum.org.uk/wedgwood-and-innovation, s.8



Resim 2



Resim 3



Resim 4

Resim 2, Wedgwood, Antik Yunan ve Etrüsk seramiklerinden esinlenerek yapılmış Bazalt Seramik Vazolar (A.Freyberg, Ceramic for the Home, 1999, s.144)

Resim 3, Bazalt Porland Vazo, Wedgwood, 1790, h:10 cm. (www.netra.glendale.cc.ca.us/ceramicporland vase)

Resim 4, Wedgwood, Mayer tarafından tasarlanmış Siyah Bazalt Sürahi, (1790, h: 25 cm. (www.ab.cir.org/egyptian)

üretimlerinde kalsine demir ve mangan ilavesi ile siyah bazalt rengini elde etmiştir.<sup>3</sup> Siyah bazalt ya da siyah porselen diye adlandırılan çok sert, ince taneli stonewarelere elmas uçlu tornada parlatma işlemi yapılmıştır. Onların görüntüsü hafif parlak, silgi ile silinmiş gibidir. Wedgwood bazalt seramiklerinde, siyah sırsız bünye üzerinde kabartma desenler, madalyonlar, özellikle Antik Yunan ve Etrüsk seramiklerinin benzerlerinin yeniden üretildiği gözlenmektedir.<sup>4</sup> Örneğin; 1790 tarihli Wedgwood bazalt vazosu, orijinali MÖ.1.yy Roma dönemi koyu mavi beyaz figürlü cam bir vazodan esinlenerek yapılmış örneklerden biridir.<sup>5</sup> (Resim 3)

Bazalt seramiklerin yanı sıra, 1769'da Etruria'da devam eden üretimlerde Jasper Ware (çok sert, düzgün yüzeyli, renkli bünyesi olan sırsız, rölyefli seramikler) diye isimlendirilen seramikler yapılmaya devam edilmiştir.<sup>6</sup>

Seçkin birçok tasarımcı ve mimar Wedgwood seramikleri için model, form ve dekor tasarlamıştır. Wedgwood'un gelişmesinde çok sayıda yeni seramik bünye ve sır araştırmaları önemli rol oynamıştır. Birçok seramik sanatçısının beğenisini toplayan bazalt seramikler günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Bazalt seramik üreten sanatçıların eserlerinde sır ve bünyede demir, mangan gibi oksitlerden yararlanarak bu etkileri elde ettikleri görülmektedir.

Mineral yönünden ülkemiz zengin bazalt yataklarına sahiptir. Bazalt mineralini değerlendirmek amacıyla günümüzde birçok projeler geliştirilmiş araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda bazalt minerali, gerek seramik bünyede gerekse seramik sırlarında renklendirici olarak kullanılmıştır. Sakarya ve Kapur (1995) yaptıkları araştırmalarda Delihalil Tepesi ve Üç Tepeler bazalt tüflerini, kaolinitik ve illitik killer ile zenginleştirerek uygun elektrolitler ile döküm özelliği kazandırıp kullanım ve süs eşyası üretimine uygun seramik çamurları elde etmişlerdir. Anadolu Üniversitesi Güzel Sa-

3 www.ab.cir.org/egyptian/wedgwood

4 W.B. HONEY, 1977, s:6 62

5 www.netra.glendale.cc.ca.us/ceramicporland vase)

6 www.oldandsold.com/articles 02

natlar Fakültesi Öğretim Üyelerinden Ekrem Kula seramiklerinde bazalt tüflerinden yararlanmıştır. Genellikle tornada şekillendirdiği seramiklerinin bünyelerine bazalt ilave ederek farklı dokular elde etmiştir.

Oya Aşan "1200°C; de Gelişen Bazalt Sır Araştırması" nda başarılı sonuçlar elde etmiştir. Çalışmada Adana-Osmaniye'den getirilen bazalt tüflerinden yararlanılmıştır. Bazalt tüfleri, üleksit, kalsine boraks, sodyum-potasyum feldspatlarla hazırlanan sır reçetelerinde artan oranlarda kullanılmıştır. Denemelerde kullanılan bazalt tüfünün kimyasal analizi Toprak Seramik A.Ş.'de yaptırılmıştır. Sonuçlar Çizelge 1'de yer almaktadır.

Çizelge.1

ISIM	% Al <sub>2</sub> O <sub>3</sub>	% SiO <sub>2</sub>	% Al <sub>2</sub> O <sub>3</sub>	% Fe <sub>2</sub> O <sub>3</sub>	% TiO <sub>2</sub>	% CaO	% MgO	% Na <sub>2</sub> O	% K <sub>2</sub> O	% ZnO	% B <sub>2</sub> O <sub>3</sub>
Bazalt Tüflü	0.50	46.00	17.75	11.20	2.47	8.19	7.75	3.18	1.86	0.03	0.04

Doku ve renk özellikleri yönünden iyi sonuç veren sır reçetelerinden seçilerek bazalt seramiklere benzerlik gösteren sır, Seramik Form üzerine uygulanmıştır. Kullanılan sır reçetesi aşağıda verilmiştir.

(1200°C;) Bazalt sır reçetesi : %

Potasyum Feldspat .....50

Bazalt Tüfü .....45

Yık. Uşak Kaoleni .....5

Günümüzde bir seri üretim söz konusu değildir. Ancak kişisel beğeni ve çabalar sonucunda, bu çalışmalar sürmektedir. Elde edilen yöntemleri farklılık gösterse de bazalt seramiklerinin karakteristik özellikleri, araştırmacı ve sanatçıları etkilemiştir. Kullanılan malzeme ne olursa olsun ister metal oksitler isterse bazalt tüfleri beğeniyi ortak bir noktada buluşturmayı amaçlamaktadır.



Resim 5.  
Keith Murray,  
Bazalt Vazo  
(www.keithmurray.co.uk/wedgwood)



Resim 6.  
Warren Frederick,  
Siyah Bazalt Sırlı Hindistan Cevizi Vazo,  
h: 11 cm. (www.artistpotters.com)  
1994



Resim 7.  
Ekrem Kula  
Bazalt Katkılı Bünye ile  
Tornada Şekillendirilmiş Çanaklar,  
1200°C φ14 cm.x h:10 cm.-φ9 cm.x h: cm.,  
2002



Resim 8.  
Oya Aşan, Bazalt Sırlı Kaplumbağa Kutu,  
1200°C, h:7x18x10 cm.,  
2003

## Kaynakça

FREYBERG, Annabel, "Ceramics for the Home", Calmann & King Ltd. London, 1999.

HONEY, Bowyer William, "European Ceramic Art From The End Of The Middle Ages To About 1815", Faber & Faber Ltd. London, 1992.

SALTUK, Secda, "Arkeoloji Sözlüğü", İnkilap Kitapevi, İstanbul, 1989.

[http:// www. ab.cir.org/egyptian/wedgwood](http://www.ab.cir.org/egyptian/wedgwood)

<http://www.artistpotters.com>

[http:// www.digitalegypt.ucl.ac/art](http://www.digitalegypt.ucl.ac/art)

[http:// www.keithmurray.co.uk/wedgwood](http://www.keithmurray.co.uk/wedgwood)

[http:// www.netra.glendale.cc.ca.us/ ceramicportland vase](http://www.netra.glendale.cc.ca.us/ceramicportlandvase)

[http:// www.oldandsold.com/articles 02](http://www.oldandsold.com/articles/02)

[http:// www.wedgwood museum.org.uk/wedgwood and innovation.,s:8](http://www.wedgwoodmuseum.org.uk/wedgwoodandinnovation,s:8)